కథానిక

చైత్రరథం

—మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి

నాగరత్నం, ఇదివరలో, ఒక్కసారి కాదు, పెక్కుమారులు తన అకుంఠిత దేశభక్తినీ, ఖద్దరుమీద తనకున్న విశ్వాసాన్నీ, అహింసా సూత్రాల సుష్టు సమన్వయంలో కలిగిన ఆనందాన్ని - యథాశక్తి ప్రకటించింది.

ఆ రోజుల్లో ఆ గంభీర శంఖారావము చెవి సోకీసోకడంతోనే - అప్పటికి అయిదారు మాసాల ముచ్చటే అయినా, ఆ సీమకల్లా కుబేరుడులాటి ఆసామీ సరికొత్త పోషణలోంచి, తనమీదా, తన సంపాదన మీదా సకల - ఆశలూ పెట్టుకున్న ముసిలిదాని శాపనార్థాల్లోంచి, - వాడకట్టు అంతా ముక్కుమీద వేసుకున్న వేలిమీదనుంచి, - లక్షణమైన పట్టుపరుపు మీదనుంచి, అమాంతం ఒకే అంగలో లవణ - సత్యాగ్రహంలోకి దూకింది. అందరితోబాటు, మక్కెలు విరిగేట్టు తన్నులు తిన్నది. జైల్లో పడ్డది. అర్ధరాత్రివేళ, అధికారం వున్న మీసాల రాయుడు, సొంతసొమ్ములాగా చొరవచేసి మీద చెయ్యి వెయ్యగానే,- కండలు త్రెళ్ళిపడేట్టు కరిచింది. ప్రభుత్వ శాఖను గాయపరిచిన అదనపు నేరానికి, - శిక్షకు మరికొంత కొసరు వేయించుకుంది. ఒక్కపైసా సంపాదన లేకుండా, - ఒంటరిగా అన్ని మాసాలూ ఖైదులో చెక్కుచెదరకుండా వెళ్ళబుచ్చి, మల్లెపువ్వల్లే బయటపడ్డది.

ఖద్దరు కట్టింది. ఖద్దరు అమ్మింది. నిప్పులు చెరిగే ఎండల్లో రెక్కలు పడిపోయేట్టు ఆ తానులన్నీ వేసుకుని యింటింటికీ తిరిగి కొనమని బ్రతిమాలు కుంది. ఇంటి ఇల్లాలుకి, యీ బజారు మనిషితో మాట్లాడటమే నామోషీ అయి, చూసీ చూడగానే మొగాన కొట్టినట్టు తలుపు ఫెళ్ళున వేసుకున్నా, మనసులో అయినా తిట్టుకోకుండా ఆ గుమ్మం దిగి మరో గుమ్మం ఎక్కింది. దోవనుపోయే

ఎద్దుల్లాంటి బడి ఎగవేసిన పిల్లకాయలు అతి చులకన కూతలు విసిరితే, - చెంప పగిలేటట్టు మందలించకుండా, - వినిపించుకోనట్టు, వాళ్ళవంక చెల్లెలిలాగానో అక్కలాగానో చూసి అడుగు ముందుకు వేసింది.

అంటరాని దానికన్నా, కనా-కష్టంగా, కట్టినా, అందరినీ సహించుకుంది.

కాంగ్రెస్ సభలు జరుగుతూంటే, ఆ ఊరు పనివేళా భక్తి తాత్పర్యాలతో వెళ్ళింది. ఆ సవాకోటి లింగాల్లోనూ - స్వగ్రామం నుంచి వెంచేసిన ప్రతినిధులు కాకిని పొడిచినట్టు పొడిచినా, - 'పోసిలెద్దూ ఎక్కడికి వచ్చినా, ఏ బురఖా వేసినా వీళ్ళ నైజం యింతే!' అన్నట్టు ఊరుకుంది.

'భరతమాత ఏ తరంలో అయినా వీరసంతతినే ప్రసవించింది. ఆ తల్లి కడుపున పుట్టిన ప్రతి - ప్రాణి, - అతిరథులు మహారథులు, - దాస్యానికి తలఒగ్గని వీరాధివీరులు' - ఇత్యాది ఉద్ఘాటనలు నిజమే అన్నంత ఆప్యాయంగా విన్నది. కాంగ్రెస్ నగరం అంతా, - స్వాతంత్ర్య సమరానికి సన్నద్ధంగా ఉన్న భారత వీరస్కంధావార మనుకుంది. దయచేసిన పెద్దల్లో కొందరిని, అల్లంత దూరాన్నుంచి చూసింది: ఆ రణగొణ ధ్వనిలో, విన్నంత విన్నది:

దేశంతోబాటు - అనామకంగా ఎండ బారిపోయింది: అన్ని ఏళ్ళూ అలాగే గడిపింది: తాను పుట్టిన పుటకా దొరికిన బ్రతుకూ తలుచుకుని బాధపడకుండా, అసిధారగా-

అన్నేళ్ళూ గడవగా - గడవగా-,

దేశం క్రమంగా మారిపోయింది: పరిస్థితుల్లో పెద్ద మార్పంటూ ఏం రాక పోయినా,- పెద్దఫాయాల్లో మనుష్యుల అంతస్థూ చూపూ, ఊహకు అందనంతగా మారిపోయింది: దైవం తిన్నగా చూసి, - దేశం ఓ గట్టున పడటం అంటూవస్తే- కట్టుకోబోయే పట్టాలకోసం, ఎక్కబోయే ఏనుగంబారీలకోసం,- మోయబోయే పూలదండలకోసం,- ఆగామి నాయకులు వాటాలు తెగక,- కుడి ఎడమ పాయలుగా చీలి, - మానసికంగా, అతి శాంతియుతంగా ముష్టియుద్ధం ప్రారంభించారు: దీనినే అభిమానులు జాతీయ చైతన్య విజృంభణమనీ, - గిట్టనివాళ్ళు మరేదో - మరేదో అనీ అన్నారని,- ఆ రోజుల్లో పత్రికలు చదవడం అలవాటు చేసుకున్న వాళ్ళకు, యీనాటివరకూ జ్ఞాపకం ఉంది.

అలా, గోవులూ-గోవులూ కుమ్ములాడుకుంటూంటే, అర్థం వెళ్ళకపోయినా, అనేక శతసహస్ర - లేగల కాళ్ళు విరిగినాయ్- కొన్ని శాస్త్రీలే - నామరూపాలు లేకుండా పునాదుల్లోకి కూరుకుపోయినాయి:

నాగరత్నం,- ఈ తాకిడికి యావత్తూ ఎలా తట్టుకుందో, - ఎలా బ్రతికిందో,- ఎవరూ అజ కనుక్కోలేదు- ఆగస్టు పండుగల కోలాహలందాకా,- ఆ జీవితచరిత్ర అంధయుగం:

ఆ నిశి- రాత్రివేళ,- సర్వ ప్రపంచం నిద్రాణమై ఉన్నప్పుడు భారత దేశం - జాతి,- స్వాతంత్ర్యంలోకి మేల్కొన్నదని,- ఇలాటి అర్థం యిచ్చే మహా వాక్యాన్ని రేడియో ప్రసారం చేసింది: అందుకోసం మేలుకు కూర్చున్నవాళ్ళందరూ విన్నారు.

నాగరత్నం కూడా విన్నది - విని నవ్వింది-

'ఏం బడాయిలు పోతున్నారో చూడండి!- అందరూ నిద్రపోతూవుంటే మనం మేలుకున్నామట - చిన్నప్పుడు భూగోళం క్లాసుకు వెళ్ళినట్టు లేదు!-'

ఎదురుగుండా కుర్చీలో అంతసేపటినుంచీ విసుగ్గా కూర్చున్న పెద్దమనిషి తలుపు గడియవేసినట్టు రేడియో మూసివేసి - ఎగిరితన్నినట్టు దీపం ఆర్పేశాడు.

' ఏమిటీ ఆగడం, - మనం గృహస్థులం కాముగా!-' అని నాగరత్నం చిమ్మచీకటిలో నవ్వుతూ గదమాయించింది- ఆ పెద్దమనిషి కొరకొరలాడాడు, దగ్గిరగా-

ఊళ్ళూ, వాడలూ-రాజధానీ నగరాలూ, తెల్లవార్లూ సత్తువమేరను కోలాహలం చేసి,- కోడికూసిన తరువాత ఒక్క నిద్దుర తీసినవి :

నాగరత్నం బద్ధకంలేకుండా, తెల తెలవారుతుండగా లేచింది. భళ్ళున తెల్లవారిన తరువాత ఆ పెద్దమనిషిని లేపింది - మర్యాదగా సాగనంపుదా మనుకుంది.

అవతల మనిషి,- ఎన్నడూలేని ఘరానాకుపోయి, - ధర్మ ఘోషించి,- కొంత ముట్టచెప్పబోయినాడు: చెయి సాచాడో లేదో, - వెనువెంటనే చెంప ఛెళ్ మన్నది : నాగరత్నం వరదూచిన కత్తి అయిపోయింది :

'సాటి సత్యాగ్రహి కదా అని,- కలసి ఆదమరచాను: సానితనమేఅయితే,- నీవంటివాడె మరోజన్మ ఎత్తాల్సిందే!-' అని మొగంమీద అనేసింది.

అవతల పెద్దమనిషికి ఎన్నడూ ఈ పాటి తలవంపులైనట్టులేదు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమైనా, - ఏదో మాటపట్టింపుకొద్దీ మొండికి వేసినప్పుడు చేయిచేసుకుంది. కాని, ఇంత పరాభవం చేయలేదు. ఏదోపోనీ పాపంకదా అని జాలిదలచి కష్టం ఉంచుకోవడం ఎందుకని మంచికిబోతే - ఇలా అయింది!

బాజారీ మనిషితో - నలుగురిలో తిరగవలసిన పెద్ద మనిషి, - ఆ స్థానంలో రగడ పెంచుకుంటాడా? - పళ్ళు కొరుక్కుంటూ చక్కా బోయినాడు. ఎలాగైనా దాన్ని హతమార్చి తీరాలని హఠం వేశాడు!-

ఉన్నట్టుండి ఓనాడు నాగరత్నంమీద అభాండం విరుచుకుపడ్డది : నలుగురు పెద్దలూ ఒక్కచోట సమావేశమై నాగరత్నానికి కబురుచేసి నిలుచున్న పళాన రప్పించి, తర్జన భర్జన చేశారు - కొండ యావత్తూ ఇన్ని వందల ఏళ్ళనుంచీ అలవాటైన పంపిణీమీదనే - కోర్టు పద్ధతిలోనే నడిచింది :

'నీ పేరు?'

'నాగరత్నం; ఇంటిపేరు - సింగారం, తల్లి పేరు - చిన్న భూషమ్మ అనే వ్యవహారనామం కల భువన మోహనాంగి - తండ్రిపేరు - పేరూ ఊరూ మా అమ్మను అడుగలేదు-కులం-లేదు :

'పెళ్ళి అయిందా?'

'కాలేదు - కాదు!'

'జీవనోపాధి-?'

'మడి మాన్యాలు!'

'వృత్తి ?'

'దేశసేవ!'

'అంటే?'

'దీనికి నానార్థా లుంటాయా స్వామీ! - మనం యథాశక్తి చేస్తున్నదే!'

ఇందులో ఏదో ఎత్తిపొడుపు ఉన్నదనుకొని, చతుష్టయంలో ఒకాయన 'ఒళ్ళు దగ్గిర పెట్టుకుని మాట్లాడటం మంచిది!-' అని తుమ్మినట్టు అన్నాడు.

'ఎవరి ఒళ్ళు బాబూ?' అని నాగరత్నం ఏదో మసవి చేసుకుంటున్నట్టు అడిగింది.

అందరికీ నవ్వు వచ్చింది కాని ఎవడో ఒక్కడేమాత్రం నవ్వాడు-మరో పెద్దమనిషి, ఛార్జిషీటు చదివినట్టు ఏకబిగిన అసలు సంగతేమిటో అడిగేశాడు:

'నీ పడకగదిలో దేశనాయకులందరి పటాలు వ్రేలాడగట్టావట నిజమేనా?'

'అహాఁ!-'

'తప్పు కాదూ?'

'అదేమి బాబూ?!'

'ఆ పవిత్ర మూర్తులకు అదా నీవిచ్చే స్థానం? నీ పాపపు బ్రతుక్కి వారందరూ కర్మసాక్షులా?-'

'అయితే మాత్రం, వారి యశస్సుకు కళంకమా బాబూ!- యేసునాథుడు సిలువ మోసినట్టు ఎవరికి వారు లోకంలో బరువు పంచుకున్న వారేగా- ఎదుటి యాతనలన్నీ చూస్తూ, నీ రింకిపోయి కాయలు కాచిన ఆ కళ్ళకు, కడుపుకు కొర మాలిన తోబుట్టువు, తన కనీసపు హక్కు అమలు చేయడం-రోతగా కనబడుతుందా?

నిగ్రహం అనుగ్రహం ఉన్న సంపాదకులకు, బ్రహ్మచర్యం చేయడం, అంటే, - సత్యాగ్రహోద్యమంలో అదో ముచ్చటవేసే ఘట్టంగా తోచచ్చు. అలాంటి బలవంతపు ఆటవిడుపు వేడుక కావచ్చు - నావంటి - అదే అమ్ముకు బ్రతికే జీవికి - ఆ వ్రతం ప్రాణాంతకం కాదా బాబూ-?

అయినా, - అలాగే యిన్నాళ్ళూ నెగ్గుకువచ్చాను: నా చేతనైన ఉడుతా భక్తి దేశానికి చేశాను: పెద్దలందరూ దేశంతోపాటు తరించే సన్నాహంలో ఉన్నారు: మావంటి అనామకులం ఎందరమో పునాదుల్లో పగిలిపోయినాం - నాలాంటి మొండి ఘటాలు ఒకటో, అరో, - మళ్ళీ ఎప్పటి ఆటె ఆడుతున్నాం!-'

'ఇదంతా అసవసర ప్రసంగం! అడిగినదానికి సమాధానం చెప్పు!-'

'అన్నీ తెలిసినవారు - ఇంతకన్న వివరంగా ఏం చెప్పుకోను? - తమ రందరు నేను చేసిన పని తప్పు అని సెలవిచ్చారు: అది, - భక్తి అని మనవి చేసుకుంటున్నాను! నాతోబాటు తెల్లవారి మేలుకునే సరసుడికి - కన్ను విప్పగానే ఆ మహామహుల దర్శనం అవుతుంది; చీకటి తప్పుచేశానేమో, - సుఖం కొనుక్కున్నానేమో అనే సంకోచం పోతుంది: ముట్టచెప్పే కాసో వీసమో - ఆ మూర్తుల సాన్నిధ్యంలోనే పుచ్చుకుంటాను: అందులో సగపాలు నా పోషణకు

ఉంచుకుని, మిగిలిన సొమ్ము నెలకోసారి, - ఏ నిధికో పంపుతున్నాను: ఇవి చీకటిబజారు లాభాలే కానీండి: దేశంలో కొందరు పెద్దల అడుగుజాడల్లో,- నేనూ కొంత సంపాదన సద్వినియోగం చేస్తున్నాను!-'

వింటూన్న పెద్దల సదస్సు, - ఒక్కుమ్మడిగా హుంకరించింది! వాళ్ళల్లో వాళ్ళు ఏవో చాటుగా గుసగుసలు పోయి, - అప్పటికి నాగరత్నాన్ని పంపి వేశారు:

పెద్దలందరూ ఎవరికివారు, ఒంటరిగా నాగరత్నానికి నీతిగరపాలనే సదుద్దేశంతో, - ప్రగల్భంగా, బాహాటంగా ఆ యింటి దాయలకు సంజెవేళ బయలుదేరిపోయి, - పట్టు బలవంతంమీద ఆ పూటకు అక్కడే నిలిచిపోయి, - వేకువజాముకు యింటికి మరో నరుడికంట పడకుండా - మళ్ళుతూ వచ్చారు:

అపమార్గాన పడిపోయిన వ్యక్తిని, అందులోనూ, స్వతంత్రంగా బతుక నేర్చి సత్యాగ్రహతత్వం జీర్ణించిపోయిన శతమొండిని, మనసుమార్చి, సజావైన త్రోవకు మళ్ళించాలంటే - ఒక్క రాత్రితో, అంత తేలిగ్గా అయేపనా? - అభిమానించిన పెద్దలందరూ, రోజులూ, మాసాలు విడువకుండా కృషిచేశారు:

క్రమంగా, పెద్దల నయవర్తన కొందరు పిన్నలకు కూడా అబ్బటం ప్రారంభించింది. నాగరత్నం, - పోనీ పాపంకదా అంటూ కొంతకాలం ఓపిక పట్టి చూసి, - చివరకు ఈ పెద్దల నందరినీ సాక్షులుగా ఉదహరించి, - తాను రాజకీయ బాధితురాలను గనుక, - పడిన శ్రమను ప్రభుత్వం గమనించి ఉచిత రీతిని ఆదరించవలెనని అర్జీ దాఖలు చేసుకుంది. స్వయంగా వెళ్ళి ఆ శాఖకు సంబంధించిన అమాత్యుడి దర్శనంచేసి, వివరములు యావత్తూ విన్నవించు కుంది-అమాత్యుడు ఏమన్నాడో తెలియదు కాని - వెనుకటి పెద్దలందరూ-ఏక గ్రీవంగా 'నాగరత్నం మా కొంప తీసింది' అని గుసగుస వాపోయినారు! ఇంటికివెళ్ళి - 'ఇది నీకు న్యాయమేనా? మా బ్రతుకులు ఇలా చేస్తావా?' అని తిడు తూన్నంత అక్కసుతో బ్రతిమాలుకున్నారు:

అందుకు, నాగరత్నం, అన్నిరకాల చనవులూ కలిసి వచ్చేట్టు-అందరికీ నాటుకునేట్టు, విరగబడి నవ్వుతూన్నంత అట్టహాసంతో - మందహాసం చేసింది- 'మనమంతా ఒకటేగా-నన్నింత బ్రతిమాలాలా? నిశ్చింతగా వెళ్ళిరండి' అన్నది.

అంటే మధుకు తగిలిన దెబ్బ ఎక్కడికి పోతుంది?

ఓడిపోవడం అనేది ఒంటపట్టిపోయినవాళ్ళందరూ 'దానికేంలే!' అన్నట్టు చిన్న వెకిలినవ్వు నవ్వి - గుండెదడ సంభాళించుకున్నారు! వాళ్ళలో పైత్య ప్రకోపం వున్న ఓ చిన్నపారు పెద్దమనిషి మాత్రం, 'ఇంతటితో నిన్ను వదిలా మనుకున్నావా - వ్యభిచార నిర్మూలన చట్టంక్రింద కేసు పెట్టించి నీపుతం అర్చకపోతే-నా పేరు మారుపేరు పెట్టు' అని ఉగ్రంగా లేచాడు:తోటివారందరూ మన మనస్సులో ఉన్న కార్యక్రమం ఈ వెకిలివాడు వెళ్ళగ్రక్కాడేమా అని నాలుకలు కరచుకున్నారు.

నాగరత్నం, మరింత నిదానంగా నవ్వింది- 'అయితే ఎవరికి నష్టం' అంది.

'ఏం - అదేమిటి?'

'ఏమీలేదు - చట్టం సరిగా అమలులోకివస్తే - నిర్మూలం ఆయేదీ మీరందరేకదా అని విచారంగా ఉంది!'-

నాగరత్నం విచారానికి కీలకం ఎవరికీ బోధపడలేదు :

'అర్థం అయినట్టు లేదే-మీవంటి ఘరానా మనుషులు, కనుచాటుగా ఆత్మ వంచనగా, చేసే అరగింపు-వ్యభిచారం! నా కిది, ఉద్యోగం - నా జీవితపు పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమం! ఒకవేళ శిక్షపడితే-మీవంటివాళ్ళకు గట్టిగా బుద్ధి చెప్పలేని నా మంచితనానికి, శిక్షపడవచ్చును: అందాకా ముదరనీయడం మనకూ మంచిదికాదు-మన దేశానికి మంచిదికాదు'

చెప్పేహితం వినేందుకు, ఆ చాయల్లో ఒక్క పిట్టలేదు : నాగరత్నం విసుగ్గా కుర్చీలో కూలబడి - 'ఎందు కిలా ముత్యాలు వెదజల్లడం' అనుకుంది : ఆ క్షణంనుంచీ-మొగమాటంలోంచి, తొలినాటి వైభవంలోకి ఒత్తిగిలింది.